

ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Монографія

**Одеська національна академія харчових
технологій**

**Кафедра економічної теорії
та фінансово – економічної безпеки**

**ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ
СИСТЕМОЮ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ**

Монографія

За загальною редакцією

К.е.н., доцента Згадової Н.С.

К.е.н., доцента Неустроєва Ю.Г.

*Рекомендовано до видання Вченою Радою
Одеської національної академії харчових технологій
протокол № 11 від 02 – 05 березня 2021 р.*

Авторський колетив:

Работін Ю.А., Неустроєв Ю.Г., Ткачук Т.І., Руммо В.В., Згадова Н.С.,
Храпкіна В.В., Атамась Г.П., Лагодієнко В.В., Губко В.І., Шишлюк В.Р.,
Криницька О.О., Єгорова-Гудкова Т.І., Павленко Г.М., Кравченко Ю.І.,
Заболотна О.С., Андрющенко Е.Г.

Рецензенти:

Буркінський Б.В. – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік НАН України, директор інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень.

Басюркіна Н.Й. - доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою управління бізнесом, Одеської національної академії харчових технологій.

Добрянська Н.А. - доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Одеського національного політехнічного університету.

Ф79 Формування та управління системою продовольчої безпеки:
[монографія] / За заг. ред. к.е.н., доц. Н.С. Згадової, к.е.н., доц. Ю.Г. Неустроєва. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 247 с.

ISBN 978-617-7879-64-9.

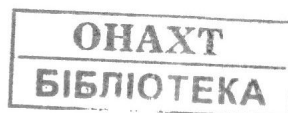
Монографію присвячено питанням формування та управління в системі продовольчої безпеки України в рамках зовнішнього оточення під впливом внутрішнього середовища.

Досліджено стан та особливості продовольчої безпеки та узагальнено теоретичні погляди на продовольчу безпеку, комплексне вивчення особливостей і закономірностей проблеми продовольчої безпеки як складової економічної безпеки, формулювання основних аспектів і напрямів розвитку досліджень продовольчої безпеки, оцінки її рівня та напрямів забезпечення її достатнього рівня й усунення загроз фінансового забезпечення.

Для працівників навчальних і наукових закладів, аспірантів, студентів, а також керівників та спеціалістів підприємств і організацій.

УДК 338.24

ISBN 978-617-7879-64-9

716690

© ОНАХТ, 2021.

	ЗМІСТ	
	ВСТУП	4
1.	ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: СУТНІСТЬ І МІСЦЕ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ	8
1.1.	Продовольча безпека: проблеми та перспективи розвитку (к.е.н., доц. Работін Ю.А., ас. Павленко Г.М.)	8
1.2.	Оцінка продовольчої безпеки: індикатори, оцінка стану у статистичній динаміці (к.е.н., доц. Неустроєв Ю.Г., ас. Кравченко Ю.І.)	29
1.3.	Роль держави у забезпеченні продовольчої безпеки (к.е.н., доцент Ткачук Т.І.)	57
2.	ІЕРАРХІЧНІ РІВНІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	75
2.1.	Методологічні підходи до оцінки рівня продовольчої безпеки регіону (к.е.н., доц. Згадова Н.С., асп. Андрющенко Е.Г.)	75
2.2.	Економічна безпека харчового підприємства, як невід'ємна складова продовольчої безпеки (к.е.н., доц. Руммо В.В., д.е.н., проф. Храпкіна В.В.)	102
2.3.	Психологічний вплив реклами харчових продуктів на поведінку споживачів в системі управління продовольчої безпеки (ас. Заболотна О.С.)	136
2.4.	Розвиток аграрного сектору економіки як передумова забезпечення продовольчої безпеки (к.е.н., доц. Атамась Г.П.)	149
3.	СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	165
3.1.	Продовольча безпека - як фактор стабільного розвитку України (д.е.н., проф. Лагодієнко В.В., к.е.н. Губко В.І.)	165
3.2.	Особливості розвитку законодавства у сфері забезпечення продовольчої безпеки України (к.ю.н., доц. Шишлюк В.Р.)	187
3.3.	Формування ринку земель, як основа продовольчої безпеки держави (к.е.н., доц. Криницька О.О.)	207
3.4.	Продовольча безпека як інваріант системи економічної безпеки в контексті проектування властивостей стійкості та корисності (к.е.н., доц. Єгорова-Гудкова Т.І.)	225
	ВИСНОВКИ	232
	Додаток 1. Закон України «Про продовольчу безпеку»	235
	ГЛОСАРІЙ	245

ВСТУП

Модель планово-централізованої системи управління в Україні вичерпала свої можливості і потребує змін. Прогресивний розвиток національної економіки був можливий за умов переходу на ринкові моделі господарювання. Модель планово-централізованої системи управління замінила англо-американська модель, з лібералізацією економіки, приватизацією державного сектору та іншими принципами ринкового характеру. Макроекономічні зміни політичного та соціального устрою в Україні викликали трансформацію застарілих виробничих відносин у всіх сферах національної економіки. Найбільш затяжним переходом на ринкові відносини, що супроводжується рядом негативних процесів, виявився перехід у сфері агропромислового комплексу.

Ліквідація державних інституцій та соціальних програм на селі, ліквідація колективних господарств, розпаювання земель, вимагали запровадження нових форм та механізмів, які б забезпечили ефективне функціонування агропромислового виробництва. Як показав час, особливе місце серед негативних явищ займає місце руйнування матеріально-технічного забезпечення ремонтної сфери, системи сервісного обслуговування техніки сільськогосподарського призначення.

Метою монографії є дослідження сутності поняття «продовольча безпека», обґрунтування необхідності і доцільності використання на державному та регіональному рівні категорії «продовольча забезпеченість», а також дослідження місця і ролі державної та регіональної продовольчої забезпеченості в системі національної безпеки.

Актуальність та необхідність вирішення проблеми даної тематики знаходить своє відображення у численних наукових працях українських і зарубіжних вчених. Статті, монографії та наукові праці Алтухова А.І., Амбросова В.Я., Білика Ю.Д., Бойка В.І., Борщевського П.П., Власова В.І., Кваші С.М., Лукінова І.І., Румянцевой Е.Е., Саблука П.Т., Топіхи І.Н., Точиліна

В.О., Трегобчука В.М., Фесини А.А., Хорунжого М.Й., Худолій Л.М., Черевка Г.В., Шубравської О.В., Гойчук О.І., наукові доробки вчених, які досліджували проблеми національної безпеки, – Богданова І.Я., Гейця В.М., Губського Б.В., Єрмоленка М.М., Жаліла Я.А., та інших вчених.

На сучасному етапі розвитку людського суспільства продовольча безпека набуває все більшої актуальності, стаючи однією з ключових міжнародних проблем глобального характеру, рішення якої є важливою умовою створення атмосфери стабільності і добробуту як у світі в цілому, так і в кожній окремій державі.

Характерною особливістю сучасної економіки є розвиток процесів глобалізації, ознаки яких мають місце у всіх сферах людської діяльності. В умовах глобалізації першочерговою, життєво важливою проблемою стає проблема забезпечення продовольчої безпеки, на її вирішення спрямовані зусилля всіх країн світу.

Проблема продовольчої безпеки є досить складною і багаторівневою, тому повинна розглядатися і вирішуватися на різних взаємопов'язаних ієрархічних рівнях. За масштабами виділяють міжнародний (світовий) рівень, міждержавний та державний (національний), який, в свою чергу, має рівні нижчого порядку (регіон, область, домогосподарський (персональний)).

Продовольчу безпеку в ієрархічному розрізі слід розглядати в декількох рівнях. Ми вбачаємо необхідність доповнити таку ієрархію міждержавним (регіональним, відносно групи країн) рівнем. Така структура дозволяє якісніше зрозуміти які можливі виклики стоять перед продовольчою безпекою та визначити інструменти щодо їх вирішення.

Продовольча безпека розглядається як одна з складових економічної безпеки країни. Серед інших елементів економічної безпеки розглядають: сировинно-ресурсна безпека, енергетична безпека, фінансова безпека, воєнно-економічна безпека, технологічна безпека, соціальний аспект, демографічний аспект, екологічний аспект. Економічну безпеку розглядають, як такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і

зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави.

Відтак місце продовольчої безпеки в структурі національної безпеки визначити лінійною, графічною моделлю коректно не можна, оскільки структура взаємозв'язку між складовими безпеки національного рівня є складною та постійно перебуває в трансформації.

Найважливішими умовами досягнення продовольчої безпеки є: потенційна фізична доступність продуктів харчування для кожної людини; економічна можливість придбання продовольства всіма соціальними групами населення, у тому числі й незаможними, що досягається шляхом підвищення життєвого рівня або реалізації відповідних заходів соціального захисту; споживання продуктів високої якості в кількості, достатній для раціонального харчування.

Забезпечення продовольчої безпеки передбачає стабільність забезпечення населення продовольством, фізичну й економічну доступність продовольства, біологічну цінність одержуваного населенням харчування, а також наявність достатньої кількості продовольства. За такими підходами можна визначити стратегічні орієнтири забезпечення населення продовольством, джерела отримання продовольства, необхідні ресурси і механізми їхнього використання з найвищою економічною та соціальною ефективністю.

Проблема продовольчої безпеки належить до категорії глобальних тому, що для її розв'язання недостатньо зусиль окремих держав, а потрібне добре налагоджене співробітництво всіх країн незалежно від їхнього суспільного ладу. Зрештою, з нею органічно пов'язані інші глобальні проблеми сучасності – демографічна, екологічна, енергетична та ін. Тому державам з великим аграрним потенціалом, до яких належить Україна, відведена значна роль у розв'язанні продовольчої проблеми в світі.

Стан продовольчої безпеки на державному рівні є важливою умовою збереження суверенітету країни, незалежності її внутрішньої та зовнішньої

політики. Треба підкреслити, що підходи до вирішення продовольчої безпеки в розвинених країнах світу та тих, що розвиваються, мають суттєві відмінності. У розвинених країнах її вирішення має загальнодержавне значення, передбачає всебічний розвиток галузей національного агропромислового комплексу, підвищення соціальних стандартів та рівня життя населення.

З огляду на українські реалії і практичні аспекти перспективної реалізації концепції продовольчої безпеки в нашій країні, у змістовну сутність даного поняття національного рангу. Не можливо заперечувати пріорит задоволення потреб населення України необхідним обсягом якісних, доступних і екологічно безпечних продуктів харчування, обов'язково слід включати необхідність самозабезпечення країни основними продуктами харчування, враховувати потребу (експорт), а відтак – необхідність усебічної підтримки вітчизняного товаровиробника.

Продовольча безпека країни є важливою складовою національної безпеки. На формування системи продовольчої безпеки впливають глобальні деструктивні фактори, вирішення яких на рівні країни обмежене. Фактори прямого впливу нівелюються відповідною реакцією з боку держави. Нами розглянуті цільові орієнтири, для забезпечення відповідного рівня продовольчої безпеки країни. В подальших дослідженнях ми розглянемо суб'єкти та об'єкти системи управління продовольчою безпекою країни, а також можливу систему індикаторів її досягнення.